



## НЕСТАНДАРТНІ ЗАВДАННЯ З МАТЕМАТИКИ ДЛЯ ШЕСТИЛІТОК

**Б. Г. ДРУЗЬ,**

*доцент Криворізького педінституту,  
канд. пед. наук*

...У руках дитини — дві палички. Одна довша, друга коротша. Це легко встановити, склавши їх так, щоб кінці з одного боку сумістилися, тоді з іншого вони розмістяться по-різному. А інколи збігаються й другі кінці, отже, палички рівні за довжиною. Від довшої можна відломити кусочок, щоб зрівняти обидві палички, — цей кусочок і показуватиме, на скільки вони відрізняються за величиною.

Паличку можна злегка зігнути і матимемо криву. Якщо її надломити в кількох місцях, то утвориться ламана лінія. Діти зображають усе це на папері, а на прогулянці вчителька звертає їхню увагу на розмаїття ліній: палиця — пряма; дахове віконце — кругле; обвислий між стовпами провід — крива; зубці дощаної огорожі — ламана.

Оволодіти математикою — означає навчитися розв'язувати задачі, причому не лише стандартні, а й такі, що потребують оригінального підходу, творчих пошуків, винахідливості. Для шестиліток нестандартні завдання — різноманітні ігрові вправи, лічилки, віршовані задачі, тематичні загадки, ребуси, практичні операції з лічильними паличками, «цікаві» квадрати, математичні веселинки та ін. Їх учні виконують спочатку за зразками, а потім — самостійно.

У роботі з нестандартним завданням домінує пізнавальна гра. Працюючи разом з дітьми, класовод допомагає їм не лише розширювати і збагачувати знання, а й удосконалювати пізнавальні дії, вчить помічати незвичне в очевидному, формує навички вибору дії.

Не обов'язково, щоб учень розв'язав додаткову задачу самостійно, — важливо, що він замислиться над нею, спробує її розв'язати. Не варто обмежувати дітей у виборі способів виконання дій, не слід підказувати хід розв'язування, — значно важливіше правильно спрямувати думку учня, бо у творчій роботі головним є не кінцевий результат, а сам процес.

Пропонована добірка завершує огляд основних видів нестандартних вправ для шестиліток (див.: Початкова школа. — 1985. — № 12. — С. 40—45).

### Віршовані вправи

#### Нумерація чисел першого десятка

1. Мама, як і сонечко,  
Лиш одна буває.  
Пестить і голубить нас,  
Розуму навчає.  
Завчи віршика.
2. Скоромовка.  
У Марини два коти —  
Повна хата муркоту.
3. а) Лічилка.  
Щоб летіти на планети,  
Збудували ми ракети.  
Раз, два, три —  
Полетиш сьогодні ти.  
б) «Раз, два, три!  
Горщику, вари!»  
Чи знаєш ти, з якої казки ці слова?
4. Раз, два, три, чотири —  
Кишу грамоти учили:  
Не читати, не писати,  
А за мишками ганяти.
5. а) Є в зайчиків п'ять малят,  
П'ять сіреньких зайченят.  
Ось вони рядочком сплять:  
Раз, два, три, чотири, п'ять.  
б) — Пальчик, пальчик, що ро-  
дина?  
— Я з цим братом в ліс ходив,  
А з цим братом борщ варив,  
З цим кашки скуштував.  
А з найбільшим заспівав, заспі-  
вав.  
Як називаються пальці на твоїй  
руці?
6. Полічи, скільки у скоромовці  
літер і.  
Дівчинка Люба  
Всім людям люба,  
Тому що Любі  
Всі люди любі.
7. а) Біжить півень від причілка,  
Вубонить собі лічилку:  
«Раз-два — курчата,  
Три-чотири — зайчата,  
П'ять-шість — гусаки.  
Сім-вісім — їжаки.  
Дев'ять-десять — йде лисиця,  
Нам ховатись, їй жмуриться!»  
б) Я малюю: ось це зореліт,  
Він збирається скоро в політ!  
Космонавт одягає скафандр,  
Космонавт вже командує:  
«Старт!».  
Десять..., сім..., п'ять, чотири,  
три, два...

8. Вже довкруг нахилилась трава.  
 Казка-лічилька «Цифрова родина».  
 Один гарбуз пористий  
 Навчивсь диригувати.  
 — А де, — гукнув, — артисти,  
 Щоб грати і співати?  
 Озвалися два кавуни —  
 В зелену смужечку штани —  
 У барабан торох-торох:  
 «Ми барабанщики удвох».  
 Три днині в сукнях дорогих,  
 Що сяють золотом на них,  
 Вклонилися: — Маестро!  
 Ми тріо — дині-сестри.  
 Аж гульк — чотири огірки  
 Несуть і скрипки, і смички.  
 — Ми, — кажуть, — знатні скри-  
 пали.  
 Немає кращих на землі!  
 П'ять синіх баклажанів  
 Взятися до баянів:  
 — В нас інструменти голосні.  
 Гайда, заспівайте пісні!  
 Шість спілих помідорів  
 Як заспівають: — До-ре! —  
 А далі: — Мі-фа-соль-ля-сі!  
 Ми співаки відомі всі!  
 Тут сім перчин — сім'я палка! —  
 Як узяти цимбали,  
 Та як утнули гопака,  
 Аж всі поприсідали.  
 А вісім пишних капустин  
 Із-під мережаних хустин  
 Сопілоньки дістали,  
 Цимбалам підіграли.  
 І дев'ять соняхів уряд  
 Як повели аркана! —  
 Чуби на вітрі майорять  
 Вогнисто та багряно.  
 А десять маківок в росі  
 Всміхнулися в усій красі,  
 Вдягли вінки червоні  
 Й заплескали в долоні...

*Т. Коломієць.*

**Додавання і віднімання у межах 10**

9. Півень залетів на тин,  
 А на тину іще один.  
 Скільки ж півників усіх?  
 Полічи-но швидко їх!
10. Дві силички — дві сестрички  
 у зеленому гаю,  
 Там і ніжний соловейко  
 веде пісеньку свою.  
 Скільки всіх?
11. а) Через поле, навпростець,  
 Дибав сірий баранець.  
 Три овечки за собою  
 Вів горою з водопою.  
 Скільки овець ішло на водопій?  
 б) Бігло до річечки троє качат,  
 Разом з ними і мама малят.

- Дуже вони захотіли вже пить.  
 Скільки їх разом, ану лиш,  
 скажіть?
12. а) Три сови і два сичі.  
 Скільки всіх їх, полічи?  
 б) Ох, було ж у нас мороки:  
 Посварились дві сороки.  
 На їх шум ще дві примчало.  
 Скільки разом сорок стало?  
 в) Кролик вуха насторожив —  
 В нього дуже добрий слух.  
 Хто ж тепер нам скаже, точно,  
 В двох кролів є скільки вух?
13. Ой, грибочки у гайочку  
 В капелюшечках стоять.  
 Два грибочки, три грибочки,  
 Разом буде... (п'ять).
14. У садок до годівниці  
 Прилетіли дві синиці.  
 Потім ще чотири птиці.  
 Скільки птиць на годівниці?
15. В'яже бабуся-лисиця трьом ону-  
 кам рукавиці.  
 «Подарую вам, онуки, рукавичок  
 по дві штуки.  
 Бережіть, не загубіть!» Скільки  
 всіх? Перелічіть!
16. Йшли два їжаки,  
 Несли по три буряки.  
 А ви їм допоможіть —  
 Буряки ті полічіть.
17. Скачуть жабки: «Ква-ква-ква!  
 Ой, яка м'яка трава!»  
 Тут — п'ять жабок, а там — дві.  
 Скільки разом їх в траві?
18. Появилися у квочки  
 Три сини, чотири дочки.  
 Хоч чекала на курчат,  
 Вийшло... (семеро) качат.
19. В свині двоє поросят,  
 Змерзли вони, аж тремтять.  
 Щоб їх відігріти,  
 Скільки валянків купити?
20. а) Два півники на току,  
 Дві гусочки у садку,  
 Дві качки на воді,  
 Дві курки в лободі.  
 Скільки всіх?  
 б) Біля ганку — дві Тетянки,  
 Біля двору — дві Федори,  
 Біля річки — дві Марічки,  
 А на лузі — дві Ганнусі,  
 Тих дівчаток ой багато!  
 Порахуйте їх, малята.
21. Заварила чайка чаю,  
 Запросила вісім чайок:  
 «Приходьте всі на чай!»  
 Скільки їх тут — відгадай?
22. Посадив ведмідь в лісочку  
 Шість берізок, три дубочки.  
 Рахувати сам не вмів

І зозулю попросив.

Почала вона лігати,

Почала вона кувати,

Та не може полічити.

Ану ж ви допоможіть!

23. Що у лісі так гримить?

Робить вулики ведмідь.

Він зробив їх тільки сім —

На два менше, ніж хотів.

Скільки вуликів «планував» зробити ведмідь?

24. А сердиті п'ять індиків

Взули нові черевики.

Рипу-рипу, походжають,

Скільки всіх — вони не знають.

25. У лісочку, на горбочку —

Три тополі, два дубочки,

Три берізки, два кленочки.

Скільки, друзі, на горбочку

Всіх дерев росте в лісочку?

Як їх зручніше полічити?

26. У нашого Омелечка

Невеличка сімеечка:

Тільки він, та вона,

Та старий, та стара,

Та дві дівки косаті,

Та два парубки вусаті,

Та дві Христі в намисті,

Та дві ляльки в колиці.

Яка сімеечка у нашого Омелечка? Полічіть!

27. Три веселі киці

Грались на травичі.

Враз одна сховалась.

Скільки киць зосталось?

28. Мчаться на санчатах

Четверо малят.

Трое з них дівчатка.

Скільки ж тут хлоп'ят?

29. Було у Марини сім ягід малини.

Шість ягідок з'їла.

А скільки лишила?

30. Біля річки на галявці

Знайшли моркву сірі зайці.

8 морквин — це не мало.

Одну з'їли, скільки стало?

31. Якось бігло через ліс вісім кіз.

П'ять були з них білі-білі.

Ну а інші сірі-сірі.

Скільки бігло через ліс сірих кіз?

32. Одну грушу Мишко мав,

Ще чотири братик дав.

На подвір'ї Мишко сів —

5 грушок відразу з'їв,

І подумав, чи не мало.

Скільки груш іще зосталось?

**Завдання в малюнках**

I. На картинці зліва: різні пред-

мети, що мають початок і кінець (стрічка, олівець,...). Справа: предмети, що не мають ні початку, ні кінця (обруч, колесо, бублик, кільце).

Завдання. Де початок? Де кінець? Початок зафарбуй у жовтий колір, а кінець — у червоний.

2. В якому вічку світлофора (рис. 1) — верхньому, середньому чи

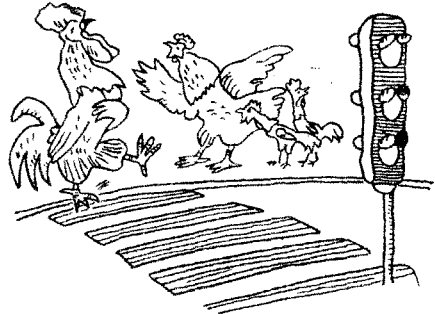


Рис. 1

нижньому — горить світло? Якого кольору? Зафарбуй.

Відповідь. У верхньому. Червоне.

3. Скільки зумієш побачити однакових космонавтів (рис. 2)?



Рис. 2

4. Що тут зроблено однією людиною, а що — гуртом? (На малюнку: віник, кошик, книжка, собача будка, будинок, автобус).

5. З'єднай цифри по порядку (рис. 3).

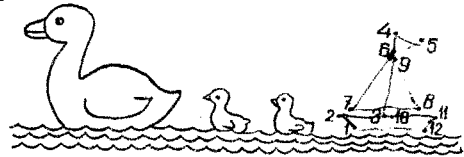


Рис. 3

6. Цей баранець (рис. 4) незвичайний — він весь із цифр. А з яких саме?



Рис. 4

7. Скільки яєць знесла курка (рис. 5)?



Рис. 5

8. Прочитай сам і розв'яжи задачу (рис. 6).



Рис. 6

9. Допоможи розподілити подарунки так, щоб нікого не обділити (рис. 7).

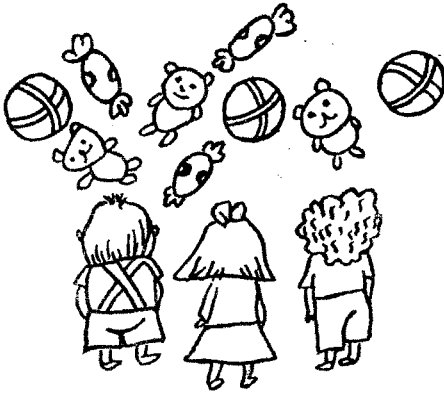


Рис. 7

10. По скільки намистинок на кожній нитці (рис. 8, 9)? А скільки разом (окремо зліва і справа)? Чому дістали різні числа? Розфарбуй намистинки.

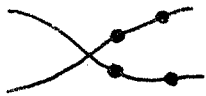


Рис. 8



Рис. 9

11. Полічи предмети. (На малюнку — енот і його відображення у річці; дівчинка та її відображення у дзеркалі; Гномик і його тінь на стіні; на столі лежать 4 яблука, але

одне з них розрізане пополам). Відповідь. На малюнку енот, дівчинка, Гномик, 4 яблука.

12. Розглянь малюнок (рис. 10). Скільки кружечків біля однієї сторони квадрата? Скільки всього кружечків у квадраті?

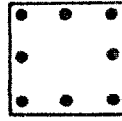


Рис. 10

13. За зразком проведи від кожної краплинки пряму лінію (рис. 11). Це дощик.

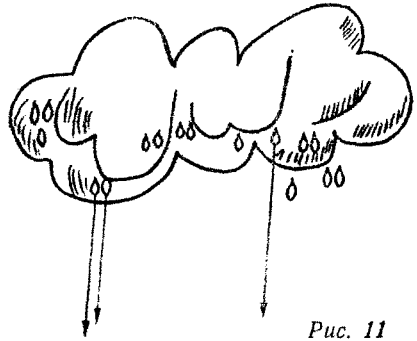


Рис. 11

14. За зразком домалюй олівцем криві лінії (рис. 12). Це жабка так стрибає.



Рис. 12

15. Домалюй десять ліній, яких не вистачає (рис. 13). Після цього малюнок розфарбуй.



Рис. 13

16. Розфарбуй трикутники у фіолетовий колір, кружечки — в оранжевий, а квадрати — у зелений (рис. 14).

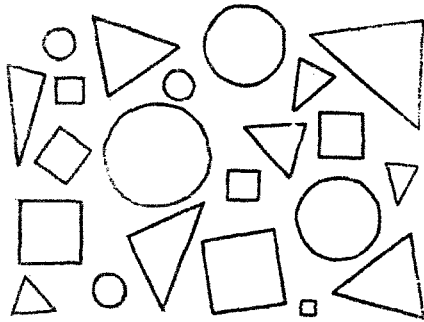


Рис. 14

**Завдання з лічильними паличками**

1. Виклади з паличок (за зразком на конверті) цифри поштового індексу.

2. Добудуй трикутники. По скільки нових паличок для цього потрібно? (На малюнку викладено лише по дві сторони фігури).

3. Добудуй прямокутник. По скільки нових паличок потрібно для кожної фігури? (На малюнку: на трьох фігурах не вистачає по дві палички, на четвертій — однієї).

4. Добудуй п'ятикутник. Скільки потрібно для цього нових паличок? (На вихідному малюнку є лише одна паличка — основа фігури).

5. Склади два трикутники з 5 паличок.

6. Склади три трикутники з 7 паличок.

7. Склади чотири трикутники з 9 паличок.

8. Склади з 7 паличок два квадрати.

9. Склади з 10 паличок три квадрати.

10. З 5 паличок склади квадрат і 2 трикутники.

11. У фігури з 5 квадратів (рис. 15) забери три палички, щоб залишилося 3 квадрати.

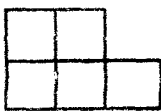


Рис. 15

Відповідь. Рис. 16.

12. У фігури з 5 квадратів забери

чотири палички, щоб залишилося 3 квадрати.

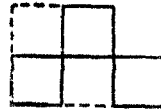


Рис. 16

Вказівка. Розв'язання — аналогічне до попереднього.

13. Склади будиночок з 6 паличок, а потім переклади 2 палички так, щоб вийшов прапорець.

**Цікаві задачі**

1. Усі учні 1 класу вміють плавати. Маринка навчається у цьому класі. Чи вміє вона плавати? Чому ти так вважаєш?

2. Яка цифра стоїть на одинадцятому місці в ряду чисел від 1 до 11?

Відповідь. Цифра 0 в числі 10.

3.— Які домашні тварини мають по чотири ноги?

— Кінь, корова, коза... і дві качки!

В чому помилка?

4. Сергійко. А чому на вулиці поруч з другим будинком стоїть четвертий? Де ж будинок під номером 3? Куди він подівся?

Оксана. Нікуди він не подівся. Просто він розмістився на протилежній стороні вулиці. А чому це так, здогадайся сам.

5. Постав між 5 та 3 такий знак, щоб результат був менший за ці числа.

6. На подвір'ї гралося 5 хлопчиків та 4 дівчинки. Для гри треба було стати парами. Скільки хлопчиків включилося у гру?

7. На одній тарілці лежала пара яблук, а на другій — на одне яблуко більше. Скільки яблук лежало на другій тарілці?

8. Поклади на стіл пару кубиків, а потім ще пару. Скільки стало пар кубиків? Скільки всього кубиків? Забери чотири кубики. Скільки кубиків залишилося?

9. Нас на світі небагато:

Я і мама, я і тато,

Я і річка, і гора,

І шовковиця стара.

Скільки нас усього?

10. Киця й котик залюбки випікали піріжки.

Киця з тіста сім зіпнула, котик з снігу тільки п'ять.

Скільки всіх, малечо мила, піріжків вони з'їдять?

11. У вазі лежать 10 цукерок. Скільки Ніні треба взяти цукерок, щоб у вазі залишилося не менше 7 штук? Спочатку поміркуй, потім перевір практично.

Відповідь. Від однієї до трьох цукерок.

12.— Мишко, скільки ти наловив рибок?

— Якщо впіймаю хоч одну та ще чотири на додачу, то матиму п'ять.

Скільки рибок вже є у Мишка?

Відповідь. Жодної.

13. Дельфін на піску розв'язував приклади. Набігла морська хвиля, частину записів змила:

$$5 = 10$$

$$+ = 10$$

$$- 5 = 10$$

Засумував Дельфін: «Як тепер бути?» Допоможи йому.

14. В зайця хата неметена,

Піч, лежанка нетоплені.

А зайчиха ні тепер,

Ні в середу, ні в четвер,

Ні в п'ятницю, ні в суботу

Не бралася за роботу.

Яким днем тижня можна замінити слова «ні тепер»?

15. Юрко виміряв дорогу від дерева до пісочниці кроками — їх вийшло сім. «А зараз ми перевіримо», — сказав татко. І своїми кроками виміряв цю відстань. всього вийшло чотири кроки. В чому тут справа?

16. Як називаються багатокутники, в яких 3 сторони, 3 кути, 3 вершини? Чи може бути у багатокутника 2 сторони, 2 кути, 2 вершини? 1 сторона, 1 кут, 1 вершина?

17. Вчитель. Якої форми вікна?

Учень. Прямокутної, квадратної.

А ти бачив де-небудь круглі вікна?

Відповідь. У літаку, на пароплаві круглі вікна. Вони називаються ілюмінаторами.

### Жартівливі вправи

1. Гра у фарби. Додай слово.

Пісок — ... (жовтий).

Листя — ... (зелене).

Жук — ... (фіолетовий).

Море — ... (синє).

Сонце — ... (оранжеве).

Сніг — ... (білий).

Помідор — ... (червоний).

2. Постав перед собою три предмети. Заплющ очі. назви один з них і, простягнувши руку, візьми його.

3. Чи правильно Миколка лічить палички: «Одна, друга, третя, наступна, наступна...»?

4. Весела лічба.

Скільки сонечок на небі?

Скільки очей у птаха?

Скільки вогників у світлофора?

Скільки коліс у машини?

Скільки пальців на руці?

Скільки ніг у жука?

Скільки кольорів у веселки?

Скільки ніг у павука?

Скільки різних цифр використовуємо для запису чисел?

5. Загадка.

В цифрі букву замінити —

Можна буде у ній жити.

Відповідь. Цифра сім, і вийде — дім.

6.— Скільки букв в азбуці? — запитала вчителька.

— Шість, — відповів Сашко.

— Хіба? Назви їх.

— Будь ласка: а, з, б, у, к, а.

Чи правильно відповів Сашко?

7.— Назви десять птахів.

— П'ять горобців і п'ять синиць.

А як би ти відповів?

8. Вчили доню рахувать:

— Скільки буде п'ять і п'ять?

Посміхнулась хитро донька

І сказала: — Дві долоньки.

Чи правильно відповіла дівчинка?

9. — Не знаю, вірити нашій учительці, чи ні? Вчора вона говорила п'ять і п'ять — десять, а сьогодні сказала, що два і вісім також десять. Перевір на паличках (кружечках).

10. — Уяви, Петрику, — показує Оленка на скляну банку, — що сюди влили 5 літрів молока, потім ще 5. Скільки всього буде?

— Три.

— Чому ж три?

— Бо туди більше не поміститься.

11. а) Кинь м'яч спочатку лівою рукою, потім правою. Яка рука послала м'яч далі, та й перемогла.

б) Хто швидше намалює одночасно лівою рукою квадрат, а правою — трикутник?

12. Як за допомогою однієї палички утворити на столі трикутник?

Відповідь. Покласти паличку на кут стола.

13. Як за допомогою двох паличок утворити на столі квадрат?

Відповідь. Аналогічно до попередньої вправи.

14. Що можна намалювати з квадрата? (Будиночок, печиво, конверт...). А з круга? (М'яч, намистинку, яблуко...). З трикутника? (Прапорець, ялинку...). А з цифри 8? (Ляльку, окуляри...).